

В. Щербатюк

ІСТОРІЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: ЛИСЯНЩИНА

К., Логос, 2002. — 428 с.

Вихід у світ книги кандидата історичних наук В. М. Щербатюка “Історія регіонів України: Лисянщина” — досить помітна подія в науковому житті України. Ця праця є ще одним підтвердженням того, що повномірне осягнення вітчизняної історії можливе лише при умові глибокого вивчення минувшини регіонів України. Часто саме там визначалися перспективи дальшого поступу окремої етнічної спільноти, народу, нації.

Сьогодні в Україні дедалі більше стає зрозумілим: необхідно вжити заходів щодо збереження історичної пам’яті народу, приділити більшу увагу до історії рідного краю, своєї держави. Тому перед історичною наукою ставляться завдання відтворити об’єктивну історію як України, так і її міст і сіл, забезпечити такими книгами середні та вищі навчальні заклади. Розуміння значення регіональної історії простежується і в завданнях, що їх визначено Указом Президента нашої держави “Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні”. Тому дослідження В. Щербатюка, безумовно, є актуальним і започатковує окремий напрям в історичній науці — дослідження мікрорегіональної історії. Висвітлені в книзі події, що відбувалися в краї, легенди, перекази постають перед читачем як те, що становить історичну пам’ять батьківської землі, батьківщини, вплітається у загальний контекст національної історії. Досягти цього автору вдалося шляхом розширення ареалу дослідження, відтворення історії давнього українського міста Лисянки, Лисянщини, значної частини сусідніх з нею земель як органічно єдиного регіону Правобережжя, доля якого гармонійно поєдналася з долею усієї України.

Автор монографії використав широке коло археологічних та архівних матеріалів, літературних та наукових джерел, показав місце і роль Лисянщини в українській історії протягом століть. Володимир Щербатюк по суті розкриває висновки І. Крип'якевича про Лисянщину як окремий регіон Правобережної України. Зокрема він звертає увагу читачів на зростаючу роль краю в часи Визвольної війни середини XVII ст., визначне військово-географічне, політичне та адміністративне становище містечка Лисянки та окремих сусідніх міст в умовах Руїни, зокрема за часів гетьманування Петра Дорошенка.

Об'єктивно, найбільш повно і по-новому автор подав історію Звенигородського збройного повстання 1918 р. проти гетьманського уряду та присутності німецьких окупаційних військ в Україні. Дослідник вперше показав його витoki — збройний виступ селян Лисянщини, що потім перекинувся на саму Лисянку, весь Звенигородський повіт, а далі на значну частину Правобережної і Лівобережної України. В. М. Щербатюк вказує на окремі неправильні висновки, що їх раніше робили дослідники цього повстання, відомого в радянській історіографії як Звенигородсько-Тарашанське.

Вагомим для дослідників проблем регіональної історії України є висвітлення подій і процесів радянської доби, зокрема показ особливостей завоювання військами радянської Росії Лисянського регіону, де свої кращі якості продемонструвало українське Вільне Козацтво, яке зародилось у Звенигородському повіті. Автор змалював ряд місцевих українських отаманів, відомих не тільки в Україні, а й за її межами. Варто відзначити досягнення Володимира Михайловича у відтворенні фактів неприйняття радянської влади, опору її поширенню, що його чинили загони Вільного Козацтва, а потім і широкі маси населення сучасної Черкащини. Про це свідчать і рядки з вірша поета Звенигородського повіту 1918 р.: “Хто кликав вас в відроджену Вкраїну? Чого прийшли ви ордами до нас?”.

Ці слова стали епіграфом до розділу книги, в якому дослідник відстежив методи насилля, за допомогою яких радянська влада закріплювалась у регіоні та й в усій Україні.

Зрозуміло, не всі періоди в історії Лисянщини досліджені автором вичерпно і ґрунтовно. Більше уваги варто було б приділити, наприклад, ранній історії краю, розвитку містечка у XVIII—XIX ст.

Значне місце в книзі В. Щербатюка приділено проблемам сьогодення краю. На її сторінках йдеться про його сучасників, які виявилися гідними славної історії свого знаменитого краю, тих, хто не байдужий до минулого та прийдешнього цієї землі і плідно працюють над розквітом краю своїх пращурів.

У дослідженні звертає на себе увагу досконалий науково-допоміжний апарат: детальна хронологія подій, що допомагає науковцям оперативного зорієнтуватися в обставинах того чи іншого періоду історії населених пунктів досліджуваного регіону і переконливо засвідчує про розвиток регіонів України як гармонійного і цілісного державного утворення. Наведені у дослідженні документи формують у читача уявлення про стан українського чорнозему в 1920 р., дають можливість читачеві уявити кількість жертв голодомору 1932—1933 рр., що, як правдиво зазначає автор, не повні, але достатньо показові для об'єктивного висновку щодо характеру й природи тогочасної влади, юридичного статусу того чи іншого населеного пункту, статусу окремих соціальних груп населення, складу та кількості населення в різний час, для порівняння цих даних з відомостями сучасності. В кінці книги вміщено також показники імен та населених пунктів. Такі додатки роблять видання “Історія регіонів України: Лисянщина” особливо важливим і потрібним дослідженням як пересічному читачеві, так і науковцям.

С. З. ЗАРЕМБА (Київ)